

Вінцэсь Мудроў

...нішто ў сьвеце не перашкаджала
вагонным колам мерна трукаць,
парывіста ляскатаць на стрэлках
і нараджаць у галаве думкі-летуценьні...

Лох

Аповед

I.

Сярод сну пачуў — нехта крануўся рукі, — і абудзіўся.

Мурзатае цыганё (ці то хлопец, ці то дзяўчынка) стаяла поруч, грызла кукурузны кіях, дапытліва глядзела неміргаючымі вачанятамі. Ён абцягнуў швэдар, паспрабаваў пасьміхнуцца.

— Поўны вакзал качэўнікаў, — прамовілі за сьпінай; маці мурзы штосьці крыкнула па-свойму і цыганё — відаць, усё ж такі дзяўчынка — пабегла між людскіх ног, махаючы кукурузным абглодкам.

Вакзальнае сьвятло цьвеліла павекі, нудзіла сэрца. Вушы нібыта заклала ватаю і галасы навакольных гучалі няўцямна, усё адно як са студні.

— Ну дык слухай, што скажу... Паткнуўся ён да мяне, а ад яго... і табачышчам... і віншчам... і...

Дзьве кабеты сядзелі на суседняй лаўцы і, зла-

дзеявата пазіраючы па баках, распавядалі адна адной пра свае любошчы.

— Ну, а ты што? — пыталася таўстуха ў фальбоністай сукенцы.

— А што я... адпіхнула, ды за дзьверы вылецела. Нават сумачку не пасьпела ўзяць, — адказала сяброўка і скрушна ўздыхнула. — На сяброўцы была сукенка такога ж крою: белая, у зялёны гарошак.

Спаў ён нядоўга, можа, нейкіх дзесяць хвілінаў, але галава стала тлумнаю, і навакольныя галасы балючымі колькамі адбіваліся ў скронях. Пульсуючы боль выпетрыў з галавы ўсялякія думкі. Лёгкі халадок крагнуўся гіпофізу, казытнуў гіпаталамус, зварухнуў настроеныя нейроны. Стваралася ўражаньне, што пазбаўленая думак галава завісла ў паветры і ўжо гатовая, як той балонік, узняцца ўгору. Ён нават зірнуў на столь, спрабуючы ўгледзець яе ля цьмяных сьвяцільняў, а потым, схямянуўшыся, стаў сілком поўніць голаў дакучлівымі, сто разоў абсмактанымі думкамі.

“Куды я еду? — пытаўся ён сам у сябе. І тут жа адказваў: “У горад Дзедзюск Маскоўскай вобласці”. “А чаго я туды пруся? — пытаўся ён і адказ размежавала ладная паўза: — Каб забраць дваццаць тысячаў даляраў”. Згадаўшы ў думках даляры, сказеліў вока на таўстуху і ўступавана пачухаў падбароддзе.

Пазаўчора ён ізноў насмактаўся брыды. Паўгода не паліў, а тут, як зьявіліся грошы, зьбегаў на “штуршок” — мясцовы базар, ды прыхапіў у знаёмага айзэра пяток “беламорын”. Замест тытуню ў папяросіны была напханая каляная трава. Брыда была моцнай: з кожнай зацяжкай галава рабілася ўсё больш лёгкай, а пасья дзясятай зацяжкі ўзнялася ў паветра і з гідлівай усмешкай на вуснах завісла над таршэрам. Два дні мінула, а народжаная з шызага дыму відма і дагэтуль цьвяліла сьвядомасьць, і ён раз-пораз пацэпваўся ды паглядаў на столь: а раптам тут, пасярод вакзальнай пачакальні, залунае ягоны ўскудлачаны кумпал?

— Марымоніха, сучка гэтая, спрабавала Толіку ў штаны залезьці, — прамовіла таўстуха, няўлоўным рухам прыгладзіўшы фальбону: — Мінулай суботай у горад ездзіла, дык, казалі, завіўку зрабіла і ласіны купіла. Цяпер ужо будзе... тоўстым задам трэсьці.

— Аго-ой... На такую бамбізу — ласіны, — прасьпявала сяброўка, і змораны задушным паветрам і жаночымі размовамі, ён ускінуў на плячо пацёхканую сумку, падняўся на ногі.

Знадворку церусіла імжа. На платформе брынілі ў плыткіх лужах адбіткі ліхтароў, крыху зводдаль, на тле высозных дрэваў, ільсьніліся ў нежывым сьвятле перапэцканыя нафтай цыстэрны, а з нутра прыстанцыйнага павільёну, дзе неспакойна варушыліся людскія постаці, вырывалася на прасьцяг скалечаная гаманой і бразгатам кухляў песьня.

... Льёт ли тёплый дождь,
Падает ли снег...

Песьня-інвалід то зьнікала, то зноў зьяўлялася. У такт ёй, з настальгічнай яснотай, уваччу мільгцелі вакзальныя агні, ды раптам патухлі, калі ён дачуўся, што песьню сьпяваў не Валеры Абадзінскі, а нейкі безгалосы маладзён.

Калісьці ён і сам, брынкаючы на гітары, сьпяваў пра той самы цёп-

лы дождж, і ў дзяўчын, што сядзелі ў зале — вось як цяпер у яго, — блішчэлі вочы. Дзяўчыны праглі каханьня: адна дурніца нават рэзала сабе вены, калі ён адмовіўся з ёю сустракацца. Мясцовыя “каралі” — тыя самыя, што насілі ў кішэнях нажы і кастэты, — плішчыліся да яго ў сябры, а карэспандэнт рэспубліканскай газеты, які адмыслова прыехаў з Менску, глыбокадумна пытаўся: “Вы памятаеце, калі ўпершыню выйшлі на сцэну?”

Які ж гэта быў год? Здаецца, шэсьцьдзясят сёмы... А можа шэсьцьдзедзят восьмы? Ужо і не згадаеш... Усё змяшалася ў баламутнай галаве... Але той, іхні першы выхад, запомніўся. Запомнілася круглая, скрозь парэпаная печ-галянка наўзбоч сцэны, паркалёвы заднік з нехлямяжым надпісам: “Агітбрыгада “Праметэй”, запыленыя, цёмныя спадыспаду аддохлых мух, плафоны на столі местачковага клубу. Агітбрыгада “Праметэй” змагалася з заганамі заходняй культуры, і іхні гурт мусіў тыя заганы ўвасабляць. Яны павінны былі выйсьці на сцэну, глынуць з аграмаднай бутэлькі “Кока-колы” — налепку для бутэлькі намалявалі чырвонай гуашшу — і загарлаць “Can’t buy me love”. Пасьля другога куплету, паводле сцэнару, іх павінны былі выкінуць са сцэны хлопцы ў рабочых сьпяцоўках, а бубнач Мішку Яцыну яшчэ й агрэць дзеля жарту развадным ключом. Мішку, аднак, ключом не агрэлі. Пасьля другога куплету, калі адключылі мікрафоны і зьявіліся хлопцы ў сьпяцоўках, у зале ўсчаўся вэрхал. Местачкоўцы нічога не зразумелі: падумалі, што гэта загадчык клубу вырубіў гук... Пару мясцовых зухаў падаліся на сцэну, далі высьпятка “рабацягу”, які трымаў Мішку за каршэнь, а ад задніх радоў стаў прабівацца да сцэны ўчастковы міліцыянт. Калі жарсьці суняліся, яны чатыры разы запар прагарлалі “Can’t buy me love”, потым — столькі ж разоў — іхні бас-гітарыст Юрка Мамантаў прасьпяваў “Yesterday”, а ўвечары, сёрбнуўшы тутэйшай самагонкі, яны перапісалі расейскімі літарамі словы песьні “Кент бай мі лав” і паказалі мясцовым зухам колькі гітарных акордаў...

— Будзьце асьцярожныя! Па першай каляіне пройдзе грузавы цягнік!

Ён страсянуў плечукамі — рашуча, рэзка, нібыта спрабуючы стрэсьці з сябе мінулае жыцьцё, і агледзеўся. Са згуслага, пазначанага сінімі вогнікамі стрэлак цямноцьця, на яго глядзелі два цеплавозных пражэктары. Спорная імжака рабіла іх сьвятло размыта-рухавым і здавалася, што адтуль, з цемры, паўзе, мерна ляскаючы жалезнымі кіпцюрамі, жаўтавокі цмок. Цеплавоз скалануў паветра сіплым гудком, дыхнуў у твар гарачай алівай, платформа дробна зыбанулася, і машыніст, што вытыркаўся з бакавога акенца, махнуў яму рукой.

Травень далічваў апошнія дні, але пагоды не было: штовечару ішоў дождж, альбо, як цяпер, сыпала густая імжа. І ён, праводзіўшы вачыма жалезнага цмока, згадаў, што акурат такім часам у горадзе адчынялася летняя танцпляцоўка, і ў паветры таксама вісела імгла. Такімі вечарамі яму добра сьпявалася; гітарныя струны зьвінелі ад самага лёгкага дотыку, дзявочыя тварыкі вільготна блішчэлі, а паветра галавакружна пахла прэлай ігліцай. Травень паціху мінаў, праз год зноўку прыходзіў; зьвінелі камарамі, халадніў лоб імжакай, трывожыў душу цьмянымі надзеямі, і кожны раз, апанаваныя тымі надзеямі, яны з Юркам вешалі на франтоне дашчатай веранды чорныя скрыні акустычных калонак. Адночы,

увагнаўшы ў дошку ржавы цьвік, Юрка Мамантаў скочыў з драбінаў, падхапіў калонку і, як бы між іншым, прамовіў: “Усё, граю апошні раз”. Праз пару дзён сябар зьехаў у Піцер, а яшчэ праз тыдзень прыслаў ліст, у якім паведаміў, што ў музвучэльнію яго не прынялі, а таму давалося за-вербавацца на гандлёвы флот.

Юрка Мамантаў стаў баразыніць Атлантыку паміж Ленінградам і канадыйскім Галіфаксам, Мішка Яцына паступіў у верталётную вучэльнію, а ён, колішні ўлюбёнец навакольных дзяўчын, па-ранейшаму шкроб медыятарам струны, сьпяваў “Зеркало” і “Звёздочку”. І з кожным акордам сэрца ягонае поўніла туга мінулых гадоў, і зыркія лямпачкі, што апярэзвалі веранду, цьмяна адбіваліся на ягоным круглявым, прыкрытым рэдкімі валасамі плеху. Танцпляцоўка, як заўсёды, гула, вішчэла, шаргацела і тупала. Ён узьненавідзеў гэтыя зыкі, узьненавідзеў потных дэвотак і прышчавых дзецюкоў, якія таўкліся перад вачыма, узьненавідзеў уласную жонку, родны горад і Юрку Мамантава, які атабарыўся ў далёкай Амерыцы. Неўзабаве ён стаў смаліць дурнап’ян. Рабіў зацяжку, раскрываў рот і глядзеў, як лютая, перамяшаная з салодкім дымам нянавісьць, паволі падымалася ўгору. Дым пасмамі імкнуўся да форткі, і яму здавалася: вось зараз прыйдзе нехта і забярэ яго, таленавітага музыку, аўтара дзесяці папулярных песень, у вялікі горад, і імя ягонае вогненнымі літарамі загарыцца на сцэнах амфітэатраў. Дагараў чарговы касяк, брудным попелам асыпаўся на швэдар, але ніхто ня йшоў, і дзесяць перапісаных на ноты песень ляжалі ў тэчцы з белымі аборкамі ды чакалі свайго часу.

— Хуткі цягнік семдзесят восьмы Горадня-Масква прыбывае на другую каляіну другой платформы... — гугнявы голас перарваўся і настроеную цішыню скалануў рып вакзальных дзвярэй, прыдушаныя цяжкімі валізамі галасы, жаласьлівае крахтаньне і незласьлівыя мацюгі. Ён памацаў швэдар — той зусім змакрэў ад імжакі — і ўплішчыўся ў людскую плынь.

II.

Пазаўчора, аж да самага абеду, давалося цягаць з машыны ў падсобку скрыні з алеем, і якраз у той момант, калі ён падхапіў апошняю скрыню, да крамы пад’ехаў гаспадар — Лёха Кайданоўскі. Колісь гэты самы Лёха шамацеў у ягоным ансамблі маракасамі, цяпер жа займеў тры крамы, бензакалонку і займаўся нейкімі цёмнымі справамі. Пад’ехаў гаспадар не адзін: поруч сядзеў чарнявы тыпус, які, адчыніўшы дзверцы легкавіка, нецярпліва матлянуў галавой.

Ён залез у салон, і чуйны нос засьвярбеў ад знаёмага паху марыхуаны.

— Ну што, камандзір, праца не абрыдла? — запытаўся, не павярнуўшы галавы, чарнявы тыпус і паханіста адкінуўся на сьпінку сядзеньня.

Ён хацеў мацюкнуцца, але прыкусіў язык. Кайдан уладкаваў яго ў краму па знаёмству, і выпендрывацца не выпадала.

— Можаце прапанаваць штосьці лепшае?

— Трэба ў Маскву зьлётаць... Атрымаеш пяцьдзесят “зьялёных”... плюс праязныя, — і, не чакаючы адказу, чарнявы працягнуў праз плячук сваю шурпатую пяцярню.

Калі даваць веры Лёху Кайданоўскаму, дык паездка ў Маскву выглядала забаваю. З Беларускага вакзалу трэба было перабрацца на Рыжскі, сесьці ў электрычку і вылезці ў Дзедаўску (“Кіламетраў сорак ад Масквы, ня болей”). У Дзедаўску, на вуліцы Маршала Епішава (“Гэта непадалёку ад керамічнага заводу”), ён мусіў знайсці Руслана Хамзаева, узяць у яго пачак з дваццаццю тысячамі даляраў і гнаць дахаты.

“Бакі трымай пры сабе”, — паведаміў Лёха на разьвітаньне, а яшчэ параіў ня піць у дарозе гарэлкі і ні з кім не знаёміцца.

Ён слухаў Лёху з усьмешкай на вуснах, маўляў, каго вучыш? — ды ў словах Лёхавых гучала трывога, якая панурым ценем падступіла да сэрца. Дый дзіва што! Дагэтуль і тысячы бакаў не трымаў у руках, а тут адразу такія грошы... А як перахопяць па дарозе, ці мянты абшукаюць? Тлумач тады — дзе ўзяў, ды куды вязеш...

Ён цэлы дзень блукаў, ачмурэлы, мадэлюючы ў сьвядомасьці розныя жахі, якія могуць напаткаць у дарозе, але напярэдадні ад’езду дзіўным чынам супакоіўся, і памяць ягоная ўлягла ў шчымлівыя ўспаміны. Ён нават забыўся — куды едзе і навошта, ды вось убіўся ў прыцемны вагон, убачыў нечыя жоўтыя пяткі, што вытыркаліся з-пад коўдры, і халодны кокан трывогі ізноў спавіў трапяткое сэрца. А можа і ён будзе вось так ляжаць, сьвецячы ў паўзмроку голымі пяткамі, і ліпучая, нябачная для суседзяў кроў будзе сыцякаць з перарэзанага горла?!

Ён знайшоў сваё месца, плюхнуўся на лаўку, працяжна ўздыхнуў. Суседзямі па купэ былі тыя самыя кабеты, што сядзелі з ім у пачакальні.

— Да Масквы? — спыталіся кабеты, ён моўчкі кіўнуў, гэтак жа моўчкі сыцягнуў долу скручаныя ў трубку матрацы, і потым, лежачы на верхняй паліцы, да самага Смаленску слухаў бязладную балбатню: пра Марымоніху, што набыла сабе новыя ласіны й спрабавала абкруціць чужога мужа; пра тое, што ў Хадорыхі выдалілі кісту і ўзялі тры тысячы за аперацыю; пра тое, што даўганосік летась зьеў зімовы часнык, што Люда Халімонава б’е свайго п’янтоса кухоннай качалкай, а медсёстры з паліклінікі здаюць слоікі з-пад мачы ў прыёмны пункт і маюць з таго кучу грошай. Пасьля Смаленску суседкі суняліся, разам захраплі — адна цягутка, натужліва, другая залівіста, з прысьвістам; потым храпеньне аціхла і ўжо нішто ў сьвеце не перашкаджала вагонным колам мерна грукаць, парывіста ляскатаць на стрэлках і нараджаць у галаве думкі-летуценьні.

“Першае, што зраблю, перашлю Юрку ноты. Мамант, добры аранжыроўшчык. Зьяпае музон — толькі трымайся. Занясе ў Галівуд, ці яшчэ куды... Можа, і мне перападзе капейка...” — цягнік тузанула, наперадзе — басавіта й журботна — загуў цеплавоз, і ён заплюшчыў вочы. Колы сталі грукаць павольней, з раскоцістым рэхам. Цеплавоз загуў яшчэ раз, і з шэрага бяздонья, як з туману, выплыла дашчатая веранда й самотная постаць Юркі Мамантава. Сябрук стаяў пасярод веранды, перабіраў пальцамі клавшы іонікі. “Юра, ты вярнуўся? А як жа Амерыка?” — крыкнуў ён сябру і не пачуў уласнага голасу. Мамант нават ня ўзьняў галавы, толькі пасьміхнуўся аднымі вуснамі, паволі растаяў у шэрай смуге і адтуль, з туманнай бяздоньніцы, даляцелі чужыя галасы, мерны грук і

здушаныя крыкі. На кароткае імгненне ён прачнуўся і не зразумеў — дзе знаходзіцца.

— Каму трэба — ідзіце ў прыбіральню! — крыкнулі ў другім канцы вагону: — Зачыняем... санітарная зона! — Якая зона? Вязьму толькі праехалі! — азваліся непадалёку.

Ён памружыўся, зноўку панурыўся сон, і яму прысьнілася тая самая санітарная зона — бязмежныя, парослыя пустазельлем расейскія палі, над якімі луналі, не знаходзячы спакою, сіпатыя цеплавозныя гудкі.

Абудзіла яго грывотная песьня: дзесьці над галавою залівіста, як падбіты цюцька, скавытаў Валеры Лявонцьеў. Ён зьвесіў голаў. Суседкі на доле елі крутыя яйкі, нягучна, з набітым ротам, перамаўляліся, а калі Лявонцьеў, набраўшы паветра, натужна крыкнуў: — Августі-и-н! — узнялі вочы і голасна ікнулі.

Ад начных страхуў не засталася і сьледу. На душы было лёгка і чыста. Ён спружна, да хрусту ў суставах, пацягнуўся, хацеў быў кульнуцца на бок, ды правадніца, праходзячы па вагону, тузанула за нагу:

— Здавайце пасьцелі!

///

П'яное паветра кінулася ў вочы, зварухнула чупрыну на лобе. У электрыцы было задушна, таму ён прагавіта перавёў дых, перакінуў з пляча на плячук абрыдлую сумку і рушыў па платформе, прыладжваючы крок да напорыстай хады натоўпу.

— Дзе тут у вас вуліца Маршала Епішава? — запытаў выпадковага мінака — няголенага дзядзьку у пакамечаным, пазначаным зоркамі рыбнай лускі, капялюшы.

— А х... яго знае, — машынальна буркнуў мінак, потым, нібыта згадаўшы штосьці, перапытаў: — Якая? — і, пачуўшы маршальскае прозьвішча, махнуў рукой уздоўж шырокай вуліцы: — Туды вунь... два прыпынкі на аўтобусе.

У аўтобус ён, вядома ж, не палез. Пашыбаваў па дарозе, уголас мармычучы пад нос: — Не сьпяшайся... табе нельга сьпяшацца, — але ўсё адно ляцеў, як ветрам гнаны, і на хаду азіраўся — ці бязьць хто-небудзь ззаду?

Для пашарпаных дзэвярэй, на якіх вісела шыльда “Выраб і падгонка ключоў”, спыніўся, каб аддыхацца.

Майстэрня месцілася ў падвале — туды вялі пакручастыя сходы і, ступаючы па іх, даводзілася прыгінацца, каб абмінуць касмылі іржавай ваты, што зьвісалі з трубаў.

За нізкім, перапэцканым чорнай каланіцай столікам, сядзеў кучаравы каўказец і калупаўся ў амбарным замку.

— Мне Руслана.

— Я Руслан, — каўказец кашлянуў, зірнуў з-пад пукатага лобу і, паказаўшы на почэпку замка, прамармытаў: — Падэржы тут.

Давялося ўзяцца за почэпку двума пальцамі і назіраць, як майстар, з расейскімі мацюгамі на вуснах, спрабаваў крутнуць у замку масянжовы, крануты зялёнай пацінай, ключ. Ключ гэты рабіў каўказца падобным да Бураціна.

— Вам прывітаньне ад бабулі.

Замок шчоўкнў, каўказскі Бураціна бліснуў вачыма, выцер прыполам халата брудныя рукі.

— Паспарт ест?

Каўказец параўнаў, мружачы левае вока, пашпартны здымак з арыгіналам, узяў з паліцы мабільнік, набраў нумар, тыцнуў мабільу яму ў рукі.

Слухаўка азвалася сіплым голасам Лёхі Кайданоўскага.

— Лёша, я ўжо тут, у Дзедзайску!

І ў той жа міг на брудны стол упалі два цупкіх, перацягнутых чырвонай стужкай пачкі.

— Пінжак надо было одэт. Положыл бы в карманы, — заўважыў Бураціна.

Ён нічога не адказаў. Моўчкі ўкруціў грошы ў швэдар, піхнуў швэдар у кайстру і выйшаў з майстэрні.

Праз дваццаць хвілінаў прыгарадная электрычка ўжо несла яго да Масквы, праз гадзіну ён ужо ехаў у метро, а яшчэ праз паўгадзіны, падымаючыся па эскалатары станцыі “Беларуская-кальцавая” злавіў жаночую ўсьмешку і на кароткі міг ізноў адчуў сябе маладым і прыгожым.

І вось ён ужо ступае на вагонную прыступку, кідае камплімент правадніцы (“Думаў, так і не пабачу ў Маскве прыгожых жанчын”), з лёгкім уздыхам (“Як абрыдлі гэтыя цягнікі!”) вешае сумку на алюміневы кручок і плюхаецца на лаву. Заплюшчвае вочы, а скронь — надзейна і трывала — прыціскае да цёплай ад травеньскага сонца і мяккай ад убітага ў яе швэдра, кайстры.

“І сапраўды — надзеў бы пінжак, дык і гора ня ведаў. Грошыкі б былі вось тут, ля сэрца”, — апанаваны такімі думкамі, ён мацае грудзіну, нібыта там і сапраўды ляжаць грошы, і адчувае пах дарагой парфумы.

Насупраць сядзе чарнабровая жанчына ягоных гадоў — не па ўзросьце прыгожая і зграбная, з цёмным пушком на верхняй губе. Суседка адсоўвае фіранку на сваім баку акна, папраўляе валасы на патыліцы.

Ён пазяхае ўпотаі і прыгадае раптам “Цёмныя прысады” — свой улюбёны аповед. Акурат такую цыганаватую саракоўку абмаляваў у сваім апавяданні нобелеўскі эратаман.

— Вы чыталі Буніна? — зрываецца з вуснаў недарэчная фраза, і суседка, не адрываючы вачэй ад перону, ківае.

— І які ваш улюбёны бунінскі твор?

— “Руся”, — незадаволена выдыхае саракоўка.

Перон за вакном кранаецца з месца, паволі плыве. Разам з перонам плывуць людскія галовы, слупы, квадратныя дугі электрычак, і бялуткі, спадыспаду ружаваты, кужаль аблокаў.

Суседка, відаць, з інтэлігентак. Абы з кім гаманіць ня будзе. Ну ды Бог з ёю. Ён ізноў, цяпер ужо на поўную губу, пазяхае, крыжуче рукі на грудзіне. Уваччу лунаюць вясёлкавыя кулі. Кулі падымаюцца, ападаюць долу і ён ляціць разам з імі ў шэрае прадоньне неадольнага сну.

Ён ачуўся, уражаны цішынёй і спакоем навокал. Цягнік стаяў на нейкай станцыі.

— Дзе стаім?

— У Мажайску, — адказала кабета, гартаючы гламурны часопіс.

Бразнулі вагонныя дзьверы, цягнік стаў набіраць хуткасьць, матлянуўся на стрэлках, і на дне душы боўтнулася шчымлівая крыўда.

“Нават вачэй не падыме. Руся загуменная. У маладосьці я такіх...” — ён пачухаў коўцік, згадваючы — што ён рабіў з такімі ў маладосьці, ды нечакана за тонкай перабойкай мацюкнуліся і зайгралі на разладжанай гітары.

... Льёт ли тёплый дождь,
Падает ли снег...

Сьпяваў нейкі маладзён, прычым дарэшты фальшыва. Гамзаты голас цьвеліў нервы і на дне душы паболела чорнае вадкасьці: там пачала боўталася ня толькі крыўда, але й сьвярблівая злосьць. Пару хвілінаў ён сядзеў, прыкусиўшы губу, потым паваліўся бокам на сядзеньне, зазірнуў у суседняе купэ.

— Хлопцы, а што за песьня? — гукнуў двум стрыжаным бэйбусам.

— Гурт “Прэм’ер-міністр”, — адказаў гітарыст, падхапіўшы са століка піўную пляшку.

Ён хацеў нагадаць бэйбусам пра Валерыя Абадзінскага, ды зразумеў, што гэтае імя нічога ім ня скажа, і калі гітарыст адарваўся ад бутэлечнага рыльца, з уздыхам прамовіў:

— Дайце я вам гітару настрою.

Ён доўга круціў рыплівыя калкі, кранаў зьвінючыя струны, спытаў суседку — якія песьні тая любіла ў маладосьці? — і, не дачакаўшыся адказу, выдыхнуў:

— Песни у люде-ей разные,
А моя одна на века-а.
Звёздочка моя ясная —
Как ты от меня далека...

Правадніца, што бегла па вагону, зьнянацку супынілася, прысела на бакавой лаўцы, хлопцы з суседняга купэ вытыркнুলі стрыжаныя галовы з-за перабойкі, а суседка адкінула часопіс і нейкімі дзіўнымі вачыма паглядзела паўзьверх ягонай галавы. І здалося на міг, што там, над галавой, гараць зыркія лямпачкі, і бліскі мігатлівага сьвятла кранаюцца напярэтых струнаў, і паветра наўкол працягае пахам прэлай ігліцы. Ён сьпяваў з адчуваньнем, што наперадзе яшчэ адно жыцьцё, і ўсё ў тым жыцьці паўторыцца: і травеньскі дождж, і шум танцпляцоўкі, і бліскі сьвятла на вільготных дзявочых тварыках, і лёгкі трэск у акустычных калонках.

Правёўшы пальцамі па струнах, ён страсянуў грыф. Апошні зык залунаў у паветры, паволі зьліўся з таханьнем вагонных колаў. У вачах жанчыны, што сядзела насупраць, блішчэлі сьлёзы. Падумалася — яшчэ імгненьне, і яны пральюцца, як гарачы парафін з васкоўкі. Жанчына выхапіла камячок насоўкі, хуценька выцерла шчокі. Ён перадаў гітару хлопцам, з самнамбулічнай няўважнасьцю стаў глядзець у акно. Спадарожніца таксама зірнула ў акно, і неўзабаве ціхім голасам спытала:

— Вы музыкант?

— Ды так... граў калісьці...

Жанчына ўздыхнула.

— У маладосці ведала аднаго хлопца. Таксама на гітары граў. А я яму, памятаю, увесь час гэтую песьню замаўляла.

— Ну і дзе цяпер той хлопец? — запытаўся ён звонкім голасам: сядка нарэшце разгаварылася.

— Згарэў у бензавозе. Дваццаць гадоў таму. На перавале Саланг.

Нейкая сіла падхапіла яго. Ён кінуўся ў тамбур, потым вярнуўся, зняў з кручка сумку, рынуў у іншы бок. У бязьлюдным, прапахлым смажанай цыбуляй вагоне-рэстаране выпрасіў у кельнеркі адкаркаваную пляшку кагору, піхнуў у сумку нейкага печыва (ня еў цэлыя содні) і потым, вярнуўшыся, стаў поўніць чырвоным віном папяровыя кубкі.

— У мяне таксама сябар загінуў, — цягнік тузанула, віно пралілося на столік, і жанчына выцерла яго насоўкай.

Глынуўшы саладжавага трунку, ён распавёў спадарожніцы пра Мішку Яцыну, верталёт якога накрыву маджахедскі “стынгер”, пра тое, што ў Мішкавай труне ляжала два прапыленыя кірзачы з левай нагі і нічога болей, і спадарожніца, прыкусіўшы вусну, папрасіла:

— Прасьпявайце яшчэ што-небудзь...

У Смаленску жанчына сыходзіла. Ён выйшаў яе праводзіць, з хвалеваньнем і адначас з пачуцьцём незваротнай страты паціснуў халаднаватую жаночую руку.

“Далібог, зьлез бы ў Смаленску, калі б ня тыя праклятыя грошы”, — падумаў ён, злавіўшы ў натоўпе жаночую постаць, і зьнерухомеў. “Грошы... грошы!.. грошы!!!” — запульсавала ў мазгу, ён кінуўся ў свой вагон, балюча стукнуўся каленам аб поручань, піхнуў у вузкім праходзе мажнюю цётку, а ўбачыўшы голы крук, абамлела лыпнуў вачыма.

— Сумка! — крыкнуў ён, не пазнаўшы ўласнага голасу.

Вылятаючы з тамбура, піхнуў тую самую цётку, таўстуха абурана заекатала, але ён не зьвярнуў на тое ўвагі.

— Хлопцы... з гітарай... куды падзеліся?!

— Ды выйшлі зараз... а што такое? — праваднічка зьмерала яго ўважлівым позіркам.

— Сумку... сумку скралі!

Хутка, праз паўхвіліны, да вагонных дзвярэй падбег малады міліцыянт. Яны паднялі вечкі рундукоў, зазірнулі на верхнія паліцы, і міліцыянт, абабіўшы рукі, спытаў:

— У сумцы што... каштоўныя рэчы былі?

— Дваццаць тысячаў даляраў, — прамовіў ён дрыжачымі вуснамі і міліцыянт, нацубіўшы на вочы брылёк зашмальцаванай фуражкі, сьцярожка, але надзейна падхапіў яго пад локаць.

— Пройдзем да нас... пратакол трэба скласьці.

Уваччу стаяў туман, і будынак вакзалу расплываўся шэрай патарочай.

— Бэйбусы сьцягнулі... з суседняга купэ. Ubачылі, што я з сумкай у прыбіральню бегаю... — на хаду казаў ён міліцыянту, і міліцыянт завучана адказваў: — Разьбяромся.

У прыцемнай дзяжурцы зумкалі мухі і пахла мышамі.

— Пасядзі хвіліну, — буркнуў міліцыянт, — я зараз...

Ён прысеў на рыплівае крэсла, ачмурэла агледзеў пакой. У пакой

апроч чатырох, зьбітых у адно, рыплівых крэслаў, стаяў пашарпаны стол, жалезная шафа і рагаты вяшак, на якім вісела міліцэйская фуражка. Адзінае акно было пакрэсьлена на квадраты рыфлёнай шасьцімілімэтровай арматурай. Ён машынальна пералічыў квадраты (атрымалася трыццаць шэсьць), выцер халодны пот з ілба і толькі тады зразумеў, што патрапіў у мянтоўку.

Дзьверы адчыніліся бяз рыпу, як бы з ціхім уздыхам. Ён вытыркнуў галаву ў пройму, прыслухаўся.

— Алё! Таварыш капітан?! Сяржант Каваленка дакладвае... Я тут аднаго лоха зьняў з цягніка, ня ведаю — што з ім рабіць, — гукаў міліцыянт з суседняга пакою.

Калідор быў пусты. Ён зрабіў колькі сьцярожкіх крокаў, выйшаў на людны перон. Мацаючы даланёю шурпатую тынкоўку, рушыў, паскараючы хаду, уздоўж вакзальнага будынку, пераскочыў праз невысокі чыгунны паркан і пабег, ня чуючы пад сабою зьнямельных ног.

Ужо адвячоркам выбіўся на шашу і доўга цягнуў руку, спрабуючы спыніць якую машыну. Voxкі вецер з Дняпра шкамутаў валасы, убіваўся пад кашулю і калі, нарэшце, удалося спыніць даўжэзную фуру, ад холаду ён ужо ня мог ісьці, адно клыпаў, заграбаючы нагамі прыдарожны друз, а схапіўшыся рукамі за дзьверцу, сінімі што ў тапельца губамі прашаптаў:

— Браток, падкінь да Воршы.

|||

Раніцою наступнага дня да шэрай хрушчобы, дзе жыву герой нашага аповеду, пад'ехаў сталёвага колеру "чэрокі". З яго выкуліўся Лёха Кайданоўскі і, азіраючыся, забег у першы пад'езд. Выбег Лёха з пад'езду хвілінаў праз пяць. Убіўшыся ў джып, ён хапануў, як выцягнутая з вады рыба, паветра, вохнуў, нарэшце, плаксіва прамовіў:

— Вісіць... у ваннай...

Чарнявы тыпус, што сядзеў за рулём, правёў далонямі па валасах.

— Усё агледзеў — ні грошай, ні цыдулкі... Толькі во... паперы нейкія, — Лёха дрогкай рукою працягнуў кампаньёну чырвоную тэчку.

— Паслалі лоха... — з дакорлівай усьмешкай прастагнаў кампаньён.

— Абабралі, відаць, па дарозе, вось і палез у пятлю.

У тэчцы былі песьні з нотамі.

"Перадаць Юрыю Мамантаву", — прачытаў кампаньён размашысты надпіс на першай старонцы, кінуў тэчку на задняе сядзеньне.

— Спаліш дзе-небудзь, — чарнявы завёў машыну, паддаў газу і, глянуўшы на спалатнелага Лёху, працэдзіў: — Ня сцы, Кайдан, баксы былі фальшывыя.

Джып рвануўся з месца, разагнаў убок і ваду з лужыны, і дзьве цёткі, якія ішлі міма, войкнулі і абабілі прыполы фальбоністых сукенак.

